

DOI: doi.org/10.51209/platform.1.5.2022.293-304

УДК 378:37.07:(79+7.06)

Олена Геннадіївна ТКАЧУК,

кандидат педагогічних наук,

Київська муніципальна академія
естрадного та циркового мистецтв,

e-mail: kgd@kmaesm.edu.ua,

ORCID: 0000-0001-6164-0624

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗИ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті проведено теоретичний аналіз розвитку загальних компетентностей майбутніх фахівців галузі культури і мистецтва фахової передвищої та вищої освіти. Проведено аналіз стандартів фахової передвищої та першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі 02 («Культура і мистецтво»), що дав змогу виокремити такі загальні компетентності як: здатність здійснення безпечної діяльності, використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку, ведення здорового способу життя.

Охарактеризовано розвиток та формування загальних компетентностей у процесі опанування дисциплін «Анатомія і фізіологія людини» та «Безпека життєдіяльності» майбутніми фахівцями галузі культури і мистецтва. Проаналізовано та більш детально розкрито значення таких вагомих понять, як: «загальні компетентності», «безпека», «здоров'я», «здоровий спосіб життя». Представлено тематику лекційного та практичного матеріалу для здобуття зазначених загальних компетентностей майбутніми фахівцями галузі культури і

мистецтва. Для набуття практичного досвіду та його реалізації у подальшій професійній діяльності ключова увага зосереджується на проведенні діагностики рівня власного здоров'я (методика В. Войтенка; оцінка способу життя за В. Лозинським) та фізичної працездатності організму особистості непрямыми методами (Індекс Руф'є; Індекс Кетле, методика Г. Апанасенка) та проведенням функціональних проб із затримкою дихання стану власного організму (проба Штанге, проба Генчі), визначення коефіцієнту витривалості серцево-судинної системи (за формулою Кваса) та визначення функціонального резерву серцево-судинної системи (Індекс Робінсона).

Ключові слова: безпека, галузь культури і мистецтва, загальні компетентності, здобувачі освіти, здоровий спосіб життя, здоров'я, майбутні фахівці.

Вступ. Пріоритетним напрямом розбудови європейського освітнього простору є підготовка компетентних висококваліфікованих фахівців закладів освіти, зокрема в галузі культури і мистецтва. Ключовою метою сучасної освіти є її спрямованість на результат навчання, що визначається спроможністю майбутніх фахівців реалізувати знання, уміння і навички в подальшій професійній діяльності. Ефективність процесу формування необхідних майбутньому фахівцю компетентностей залежить від таких важливих чинників як компетентнісне наповнення змісту освітнього процесу, вільного розвитку індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей майбутнього фахівця. На якість освітнього процесу і рівень результату навчання все більше впливає упровадження інноваційних педагогічних технологій. Сучасний ринок праці потребує фахівця, здатного успішно конкурувати та відповідати високим вимогам роботодавців.

Постановка проблеми. Розвиток загальних компетентностей у майбутніх фахівців є одним із ключових завдань стратегічної цілі «Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри» Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. Загальні компетентності описують поєднання здібностей, мотивацій та ознак, необхідних для ефективного виконання широкого кола завдань у межах професійної діяльності [9]. Вони є важливим аспектом для особистісного розвитку та успішної професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях [5], зокрема – культури і мистецтва.

Аналіз існуючих стандартів фахової передвищої та першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі 02 («Культура і мистецтво») дав змогу виокремити такі загальні компетентності як: здатність здійснення безпечної діяльності, використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку, ведення здорового способу життя. Розглянемо розвиток та формування зазначених загальних компетентностей через призму вивчення дисциплін: «Анатомія і фізіологія людини» та «Безпека життєдіяльності» у здобувачів фахової передвищої та вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування загальних компетентностей потребує розуміння і визначення таких понять як: «безпека», «здоров'я», «здоровий спосіб життя».

У Статті 3 Конституції України [3] зазначено, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». У свою чергу, «безпека – це стан, в якому небезпека і умови, які ведуть до фізичного, психологічного або матеріального збитку, контролюються

для того, щоб зберегти здоров'я і добробут індивідів та суспільства» [2, с. 31].

Поняття «здоров'я» трактується як «динамічний стан фізичного, духовного, соціального благополуччя, збереження та розвитку психофізіологічних функцій особистості, її працездатності й активності, зокрема професійної» [7, с.33].

Аналіз наукової літератури свідчить, що сучасні соціально-економічні умови та наслідки гострої респіраторної хвороби COVID-19 (SARS-CoV-2) характеризуються погіршенням стану здоров'я майбутніх фахівців, високим рівнем захворюваності та смертності. Проблема здоров'я підлітків та студентської молоді набуває особливої значущості. Тим більше, низка наукових досліджень [1; 4] свідчить, що здоровими можна вважати не більше 15 % здобувачів, а 70 % мають низький і нижче середнього рівні фізичного (соматичного) здоров'я [7].

На думку М. Співака [6, с.37], поняття «здоровий спосіб життя» – це «усвідомлене, відповідальне, активне ставлення до власного здоров'я, метою якого є формування, збереження і зміцнення всіх складових здоров'я». Здоровий спосіб життя є визначальним чинником забезпечення [8]: тривалості активного життя; раціонального харчування; здорового сну; дотримання гігієнічних правил; відмови від тютюнопаління, вживання наркотиків та зловживання алкоголем; соціальної, біологічної та психічної стабільності громадян, передбачає оптимальну рухову активність [7, сс.34-35]. Слід також зазначити, що рухова активність, фізичні вправи та спорт впливають на відновлення психічного здоров'я, а саме: підвищують психічну активність; сприяють інтенсивному розвитку психічних процесів (пам'яті, відчуття, контролю емоцій і поведінки, концентрації уваги пізнавальні функції тощо) та

виробленню релаксаційних, відновних механізмів; зниженню рівня тривожності шляхом нормалізації показників гормонів, процесів метаболізму у тканинах тощо.

Отже, розвиток та формування таких загальних компетентностей, як здатність до здійснення безпечної діяльності, використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку, ведення здорового способу життя у майбутніх фахівців галузі культури і мистецтва є актуальною проблемою сьогодення.

Мета статті. Ключовою ціллю статті є теоретичний аналіз розвитку загальних компетентностей здобувачів фахової передвищої та вищої освіти в процесі вивчення дисциплін «Анатомія і фізіологія людини» та «Безпека життєдіяльності».

Виклад основного матеріалу. Для ефективного розвитку та формування таких загальних компетентностей здобувачам запропоновано для вивчення дисципліни «Анатомія і фізіологія людини» та «Безпека життєдіяльності». Під час проходження майбутніми фахівцями галузі культури і мистецтва дисципліни «Безпека життєдіяльності» запропоновано на опрацювання та вивчення таких тем, як:

- *«Людина та середовище її життєдіяльності»*, завдяки якій здобувачі опановують знання про травматизм (побутовий та на виробництві); безпеку під час активного відпочинку на ігрових і спортивних майданчиках, на воді, на кризі та навички першої домедичної допомоги;

- *«Медико-біологічні та соціальні проблеми здоров'я»*. Здобувачі оперують знаннями про трактування таких понять, як: здоров'я та його складові (духовне, психічне, моральне, соціальне, фізичне здоров'я); здобувають навички ведення здорового способу життя та

здоров'язбереження. В процесі вивчення зазначеної теми здобувачі опановують практичні навички діагностики рівня здоров'я та рівня фізичної працездатності непрямыми методами, а саме: оцінка здоров'я за методикою В. Войтенка; оцінка власного способу життя за В. Лозинським; метод визначення фізичної працездатності за індексом Руф'є; Індекс Кетле, що дозволяє оцінити ступінь відповідності маси людини та її зросту, й тим самим, непрямо оцінити, чи є маса недостатньою, нормальною, надмірною (ожирінням);

- *«Організація та управління безпекою життєдіяльності»*, після вивчення чого здобувачі оволодівають знаннями про національне законодавство з безпеки життєдіяльності.

Таким чином, вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» спонукає здобувачів на оволодіння навичками забезпечення безпеки життєдіяльності у виробничих, побутових умовах і в надзвичайних ситуаціях; ведення здорового способу життя та здоров'язбереження; навичками надання першої домедичної допомоги, що зумовлює опанування таких загальних компетентностей, як здатність здійснення безпечної діяльності, використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку, ведення здорового способу життя.

Для більш фундаментального розвитку та формування зазначених компетентностей здобувачам надано можливість вивчення дисципліни за вибором «Анатомія і фізіологія людини», де вони формують знання про будову, розвиток та форму організму людини; знання щодо фізіологічних процесів кровотворення, дихання, травлення, виділення, обміну речовин та енергії, аналізувати процеси регуляції. Особливо значущим є формування практичних навичок визначення і оцінки

функціонального стану організму. Зокрема, здобувачам пропонується самостійно провести функціональні проби для оцінки функціонального стану власного організму. А саме:

- функціональні проби з затримкою дихання, які характеризують функціональні здібності дихальної та серцево-судинної системи: *проба Штанге* (проба з затримкою дихання під час вдиху, для оцінки дихальної функції); *проба Генчі* (проба з затримкою дихання під час видиху, для аналізу системи зовнішнього дихання та визначення стійкості організму до гіпоксії);
- визначення коефіцієнту витривалості серцево-судинної системи (за формулою Кваса);
- визначення функціонального резерву серцево-судинної системи (Індекс Робінсона);
- визначення фізичної працездатності за відновленням ЧСС (проба Руф'є-Діксона);
- оцінювання рівня фізичного здоров'я в балах, корелюючи з аеробною продуктивністю за Г. Апанасенко.

Обов'язковою умовою проведення зазначених проб є формування висновків про оцінку функціонального стану власного організму.

Отже, вивчення дисципліни «Анатомія і фізіологія людини» зумовлює оволодіння здобувачами навичок: аналізу функціональних особливостей стану здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв; пояснення фізіологічних процесів кровотворення, дихання, травлення, виділення, обміну речовин та енергії, аналізувати процеси регуляції і т.ін., що також сприяє розвитку та формуванню зазначених загальних компетентностей.

Висновки. Теоретичний аналіз дослідження розвитку загальних компетентностей свідчить про те, що

вивчення дисциплін «Анатомія і фізіологія людини» та «Безпека життєдіяльності» дає змогу здобувачам фахової передвищої та вищої освіти оволодіти здатністю здійснення безпечної діяльності, використання різних видів та форм рухової активності для активного відпочинку, ведення здорового способу життя.

Подальші дослідження в даному напрямку полягають в аналізі використання дистанційних, інноваційних технологій для ефективнішого розвитку загальних компетентностей.

Список використаної літератури:

1. Брич В., Вихрущ А. Якість університетської освіти: актуальні питання теорії та практики. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 520 с.
2. Запорожець О. Безпека життєдіяльності. Підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 448 с.
3. Конституція України: чинне законодавство зі змін та допов. станом на 5 лют. 2016 р.: офіц. текст. Київ: Паливода А. В., 2016. 62 с.
4. Лаврова Л., Мікулак Н., Савченко В. Здоров'язбереження як глобальна проблема людства і обов'язкова умова успішного розвитку, навчання та виховання сучасного молодого покоління. Джерело. 2015. № 25-28 (753-756). С. 3.
5. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584).
6. Співак М. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна. Київ: Ін-т держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.

7. Ткачук О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання: дис ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 274 с.

8. Указ президента України № 42/ 2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”». 2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/422016-19772>.

9. Kelly, G. Understanding general and technical competencies. 2015. URL: <https://resources.hrsg.ca/blog/understanding-general-and-technical-competencies>.

Olena H. TKACHUK,

PhD in Pedagogical sciences,

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts,

Kyiv, Ukraine,

e-mail: kgd@kmaecm.edu.ua,

ORCID: 0000-0001-6164-0624

DEVELOPMENT OF GENERAL COMPETENCES OF FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF CULTURE AND ART

Abstract. The article provides a theoretical analysis of the development of general competencies of future specialists in the field of culture and art of professional higher education. An analysis of the standards of professional higher and the first (bachelor's) level of higher education, field 02 (“Culture and Arts”), which allowed to identify such common competencies

as: the ability to perform safe activities, use different types and forms of physical activity for recreation, healthy living.

The development and formation of general competencies (ability to perform safe activities, use different types and forms of physical activity for active recreation, healthy lifestyle) in the study of disciplines “Human Anatomy and Physiology” and “Life Safety” by future specialists in culture and art.

For the effective development of general competencies in the future specialists in the field of culture and art, the importance of such important concepts as “general competencies”, “safety”, “health”, “healthy lifestyle” is analyzed and revealed in more detail.

The topics of lecture and practical material for the acquisition of these general competencies by future specialists in the field of culture and art are presented. To gain practical experience and its implementation in further professional activities, the key attention is focused on diagnosing one's own health (V. Voitenko's method; V. Lozynsky's lifestyle assessment) and physical performance of the individual's body by indirect methods (Rufier's Index; Index). Kettle, G. Apanasenko's method) and conducting functional tests with delayed respiration of the body (Stange test, Genchi test), determining the endurance coefficient of the cardiovascular system (Kvass formula) and determining the functional reserve of the cardiovascular system (Robinson's Index).

Key words: security, culture and art, general competencies, students, healthy lifestyle, health, future professionals.

References:

1. Brych, V., Vykhreshch, A. (2016). Yakist universytetskoi osvity: aktualni pytannia teorii ta praktyky: kolektyvna monohrafiia [The quality of university education: 302

- current issues of theory and practice: a collective monograph]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
2. Zaporozhets, O. (2013). Bezpeka zhyttiediialnosti [Life Safety]. Pidruchnyk. Kyiv. "Tsentr uchbovoi literatury" [in Ukrainian].
 3. Konstytutsiia Ukrainy (2016): chynne zakonodavstvo zi zmin. ta dopov. stanom na 5 liut. 2016. [The Constitution of Ukraine: current legislation with changes and additions]: ofits. tekst. Kyiv: Palyvoda A. V. [in Ukrainian].
 4. Lavrova, L., Mikulak, N., Savchenko, V. (2015). Zdoroviazberezhennia yak hlobalna problema liudstva i oboviazkova umova uspishnoho rozvytku, navchannia ta vykhovannia suchasnoho molodoho pokolinnia [Health as a global problem of mankind and a prerequisite for successful development, education and upbringing of the modern young generation]. Dzherelo, 25-28 (753-756), 3 [in Ukrainian].
 5. Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity (2017). [Methodical recommendations for the development of higher education standards]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01.06.2017. № 600 (u redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.04.2020 № 584 [in Ukrainian].
 6. Spivak, M. (2016). Derzhavna polityka zdoroviazberezhennia: svitovyi dosvid i Ukraina [State health policy: world experience and Ukraine: a monograph]. Kyiv: Int derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy; Vydavnytstvo "Lohos" [in Ukrainian].
 7. Tkachuk, O. (2019). Formuvannia zdoroviazberezhuvalnoi kompetentnosti maibutnikh likariv v osvitnomu protsesi z fizychnoho vykhovannia [Formation of health-preserving competence of future doctors in the educational process of physical education]: dys ... na zdobuttya

nauk. stupenya kand. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv, 2019 [in Ukrainian].

8. Ukaz prezidenta Ukrainy № 42/ 2016 Pro Natsionalnu stratehiu z ozdorovchoi rukhovoï aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku “Rukhova aktyvnist – zdorovyï sposib zhyttia – zdorova natsiia” [Decree of the President of Ukraine № 42/2016 On the National Strategy for Physical Activity in Ukraine for the period up to 2025 “Physical activity – a healthy lifestyle – a healthy nation”]. 2016. Available at: [http://www.president.gov.ua /documents/422016-19772](http://www.president.gov.ua/documents/422016-19772). [in Ukrainian].

9. Kelly, G. (2015). Understanding general and technical competencies. Available at: <https://resources.hrsrg.ca/blog/understanding-general-and-technical-competencies> [in English].